

Resumé bakalářské práce „SOFISTIKA V DÍLECH PLATÓNA“

Katedra filosofie KTF UK

Vedoucí práce Mgr. David Svoboda

Vypracoval Vojtěch Šimek

Rok 2007

Bakalářská práce má za předmět Platónovo pojetí sofistiky. Platónovy dialogy jsou výchozími prameny a převážným, ale ne jediným, zdrojem informací. První část se zabývá sofistikou na základě platónských dialogů. Druhá část zahrnuje i neplatónské pohledy na sofistiku – nakolik pomáhají lépe pochopit pohled platónský.

V první části jsem stručně přiblížil historický kontext řecké *polis* na přelomu 5. a 4. století př. Kr. a zhruba načrtl Platónovu biografii a jeho filosofickou nauku. Sofistika Platónovy doby je fenoménem úzce spjatým s životem tehdejší *polis* a s tehdejším demokratickým zřízením. Sofisté vyučují převážně mladé lidi za nemalé finanční ohodnocení. Jejich žáci se mají naučit, jak slovem i činem obstát v konkurenčním klimatu řecké politiky. Dialogy, ve kterých Platón představuje jednotlivé sofisty – protagonisty tehdejšího vzdělávání (*paideia*), ukazují, že sofistiku považoval za ohrožení, jehož povahu je nutno správně poznat. Sofisté nevlastní podle Platóna pravé vědění o „dobrostiti“ (*areté*), nenahlízejí pravé hodnoty vyjádřené skrze ideje. Nezprostředkují pravé vědění (*epistémé*), ale pouhé zdání (*doxa*), utvořené z pozorování většiny v lidu. Přemlouvají (*peithein*) pod zdáním moudrosti a stávají se tak spíše milovníky zdání (*filodoxoi*), než pravými filosofy. Sofistika se realizuje skrze eristické a antilogické umění (*eristiké-antilogiké techné*), skrze rétoriku (*rhétoriké techné*) a v politice (*politiké techné*). Ideální podoba platónského sofisty a sofistiky je obsahem dialogu *Sofisté*s. Sofista neovládá nebo nechce aplikovat dialektické umění (*dialektiké techné*). Je slovním zápasníkem (*antilogikos*) a obrazotvorcem (*eidólopoiios*), jenž vyrábí obrazy zdání a nejsoucna a vydává je za obrazy vědění a jsoucna. Hlavními postavami platónské sofistiky jsou *Prótagorás*, *Gorgiás*, *Prodikos* a *Hippiás*.

Ve druhé části práce jsem vedle platónské sofistiky přiblížil i pojetí vycházející z neplatónských zdrojů především na základě německých autorů Helgy Scholten a Thomase Buchheima. V některých bodech se ukázala vzájemná korespondence platónského a neplatónského pohledu – hlavně v chápání sofistiky jako skutečnosti ohrožující politicko-náboženskou jednotu řecké *polis*. Druhá část práce začíná srovnáním platónského pojmu sofisty s pojmem sofisty užívaným v té době. Ukázalo se, že filosof do jisté míry psaním dialogů tvoří originální negativně zabarvený obsah pojmu, který měl dříve neutrální význam. Tím není řečeno, že by charakter historické sofistiky měl výrazně odlišnou podobu, než jakou představuje filosof. Platón ale historický fenomén sofistiky recipuje originálně – začleňuje ho do svého filosofického pojetí. Platónovo pojetí sofistiky přijímá celá další filosofická tradice. Prototypem sofisty je *Prótagorás*. Jeho výrok, že člověk je mírou všech věcí, se stává paradigmatem sofistiky vůbec. Ukázal jsem možné interpretace tohoto paradigmatu a srovnal s interpretací Platóna. Výrok skrývá interpretací více (pro možnou souvislost s dalšími prótagorovskými tezemi) a je jistým *skandalon* (provokující skutečností). Pravděpodobný význam prótagorovského výroku je, že člověk je mírou všech věcí, nakolik a jak se jeví (*chrémata=fainomena*). Výrok je všeobecně chápán jako výraz specifického sofistického antropocentrismu a je východiskem sofistického náboženského agnosticismu. Sofista by teoreticky uznal možnost uchopit božskou dimenzi až poté, kdy se božské začne jevit. Specifický noetický prótagorovský antropocentrismus, a z něj vyplývající náboženský agnosticismus, je nutné chápat také v kontextu tehdejšího řeckého politicko-náboženského klimatu.